

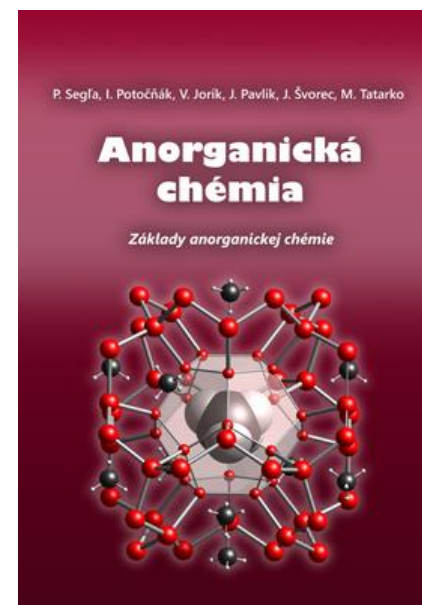
Prednáška č. 8

Acidobázické reakcie II

Doc. Ing. Jozef Švorec, PhD
CHEMAT, 04. 11. 2024

SLOVENSKÁ TECHNICKÁ
UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA CHEMICKÉJ
A POTRAVINÁRSKEJ TECHNOLOGIE

Kapitola 12 str. 407

Opakovanie

1) Protolytické reakcie

a) Neutralizácia

b) Ionizácia Brønstedových kyselín a zásad

c) Autoprotolýza protických rozpúšťadiel

d) Hydrolýza solí

e) Vytlačanie kyselín a zásad z ich solí

Sila Brønstedových kyselín a zásad

- silu kyselín spravidla popisujeme pomocou ionizačných konštánt K_k (pK_k).
- hodnota K_k však závisí od použitého rozpúšťadla ako zásady.

Sila Brønstedových kyselín a zásad a ich molekulová štruktúra

Anorganické kyseliny :

- **Bezkyšľikáté kyseliny** typu H_nX 16. a 17. skupina, napr. H_2S alebo HCl .
- **Kyslíkaté kyseliny (oxokyseliny)**
  - hydroxidokyseliny typu $X(OH)_n$ (vhodnejšie H_nXO_n) napr. $Si(OH)_4$
  - oxokyseliny typu $X_kO_m(OH)_n$ (vhodnejšie $H_nX_kO_{m+n}$) napr. $SO_2(OH)_2$ (H_2SO_4)
  - akvakyseliny typu $X(OH_2)$ (katiónové kyseliny) napr. $[Fe(H_2O)_6]^{3+}$

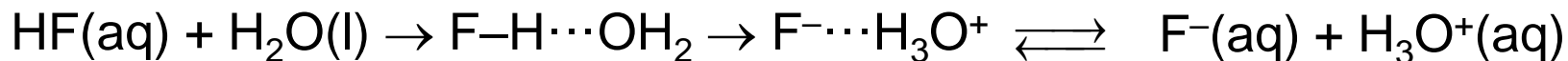
Bezokyslíkaté kyseliny HX

- Sila **binárnych kyselín** H_nX vo vode - termodynamické aspekty

Hydrid HX	HF	HCl	HBr	HI
kovalentný polomer X, r_k / pm	57	102	120	139
dĺžka väzby, $l(X-H)$ / pm	91,7	127,5	141,4	160,9
energia väzby, $E(X-H)$ / kJ mol ⁻¹	570	427	363	295
$pK_k(HX)$	3	-7	-9	-10

- Anomálne správne HF (oveľa slabšia kyselina v porovnaní s ostatnými)
- ❖ veľká energia väzby F-H
  - ❖ tvorba vodíkových väzieb $F-H \cdots OH_2$ za vzniku iónových párov $F^- \cdots H_3O^+$, ktoré znižujú koncentráciu voľných H_3O^+

Bezokyslíkaté kyseliny H_nX

Hydrid H_2X	H_2O	H_2S	H_2Se	H_2Te
Kovalentný polomer X, r_k / pm	66	105	120	138
Dĺžka väzby, $l(X-H)$ / pm	95,7	133,5	146	169
Energia väzby, $E(X-H)$ / kJ mol^{-1}	467	347	276	238
$pK_k(HX)$	14	7,05	3,89	2,6

Sila binárnych kyselín H_2X a HX rastie v 16. a 17. skupine zhora nadol.

Hydrid H_nX	CH_4	NH_3	H_2O	HF
kovalentný polomer X, r_k / pm	76	71	66	57
dĺžka väzby, $l(X-H)$ / pm	108,7	101,2	95,7	91,7
energia väzby, $E(X-H)$ / kJ mol^{-1}	439	450	497	570
$pK_k(HX)$			14	3

Sila binárnych kyselín H_nX prvkov 14. až 17. skupiny rastie v perióde zľava doprava.

Kyslíkaté kyseliny (oxokyseliny)

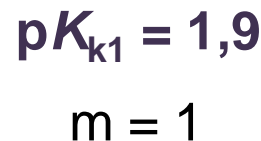
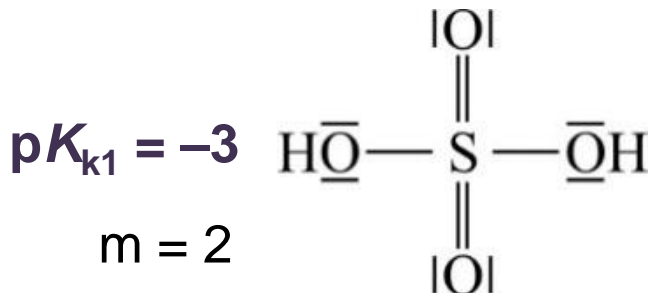
- Oxokyseliny $X_kO_m(OH)_n$ ($H_nX_kO_{m+n}$) podliehajú vo vodnom roztoku ionizácii:

- Ide o **ternárne** (trojprvkové) **oxokyseliny**.
- Sila oxokyselín súvisí s veľkosťou priťahovania väzbových elektrónov väzby O–H atómom X.
- Faktory zväčšujúce toto priťahovanie:
  - ❖ Vysoká elektronegativita atómu X ($\chi^{Cl} = 3,16$; $\chi^{Br} = 2,96$ a $\chi^I = 2,66$)

- ❖ Počet koncových atómov O vyjadrený hodnotou **m** napr. H_2SO_4 a H_2SO_3

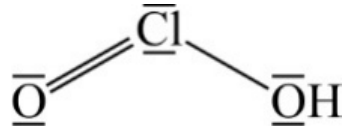

Vplyv hodnoty m na silu oxokyselín $H_nX_kO_{m+n}$

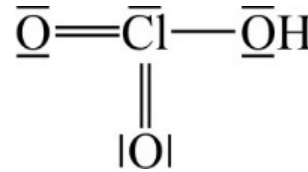
- Poradie rastu kyslosti oxokyselín HOCl , HClO_2 , HClO_3 a HClO_4 rastie s počtom koncových atómov kyslíka, tj. s rastúcim formálnym nábojom na atóme Cl.

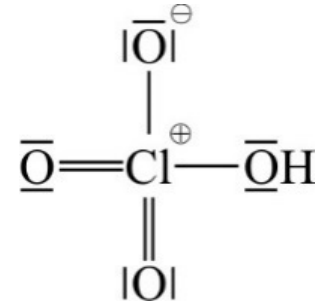
$$pK_k = 7,5$$

$$pK_k = 1,92$$

$$pK_k = -1,2$$

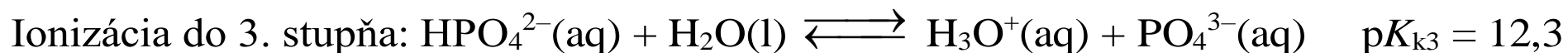
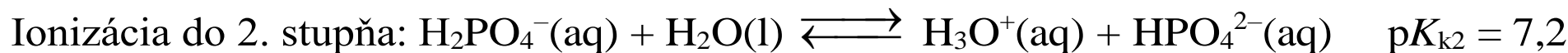
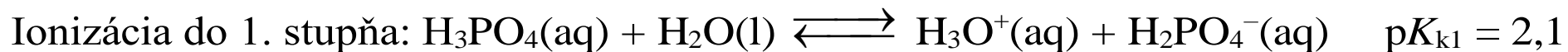
$$pK_k = -11$$

Sila (kyslosť) oxokyselín $H_nX_kO_{m+n}$ rastie s počtom
ňkoncových atómov O m .

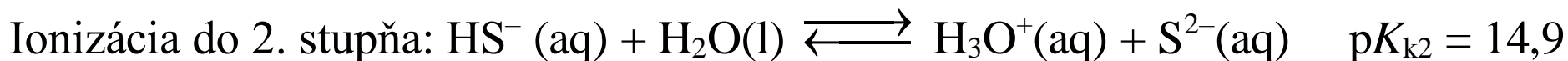
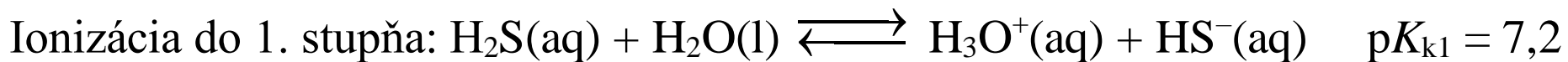
Sýtnosť kyselín

➤ Trojsýtna kyselina H_3PO_4

Kyslosť klesá $\text{H}_3\text{PO}_4 > \text{H}_2\text{PO}_4^- > \text{HPO}_4^{2-}$

➤ Viacsýtnne binárne kyseliny

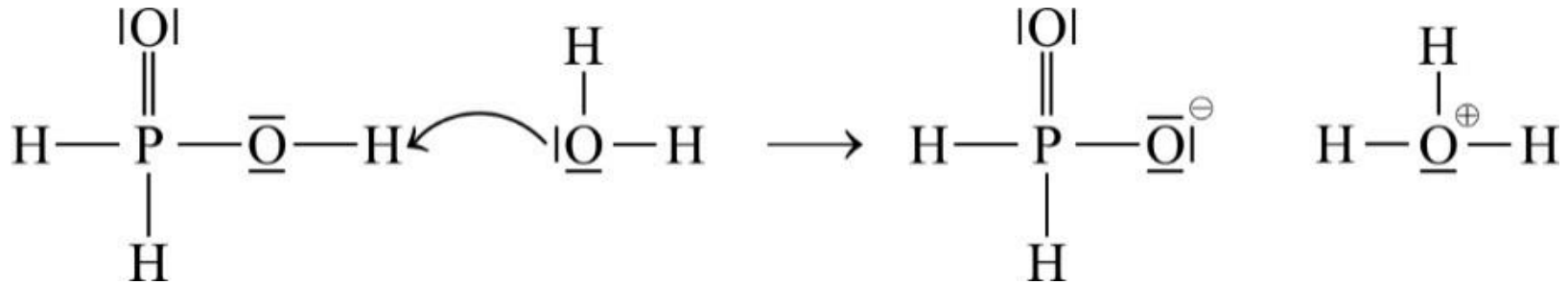

Kyslosť viacsýtnnych kyselín sa znižuje s rastúcim počtom odštiepených kationov vodíka. Tento trend je oveľa výraznejší v prípade ionizácie viacsýtnnych binárnych kyselín.

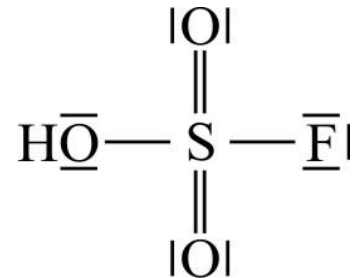

Sýtnosť kyselín

- Nie každý vodík je kyslý napr. H_3PO_2 je jednosýtna kyselina

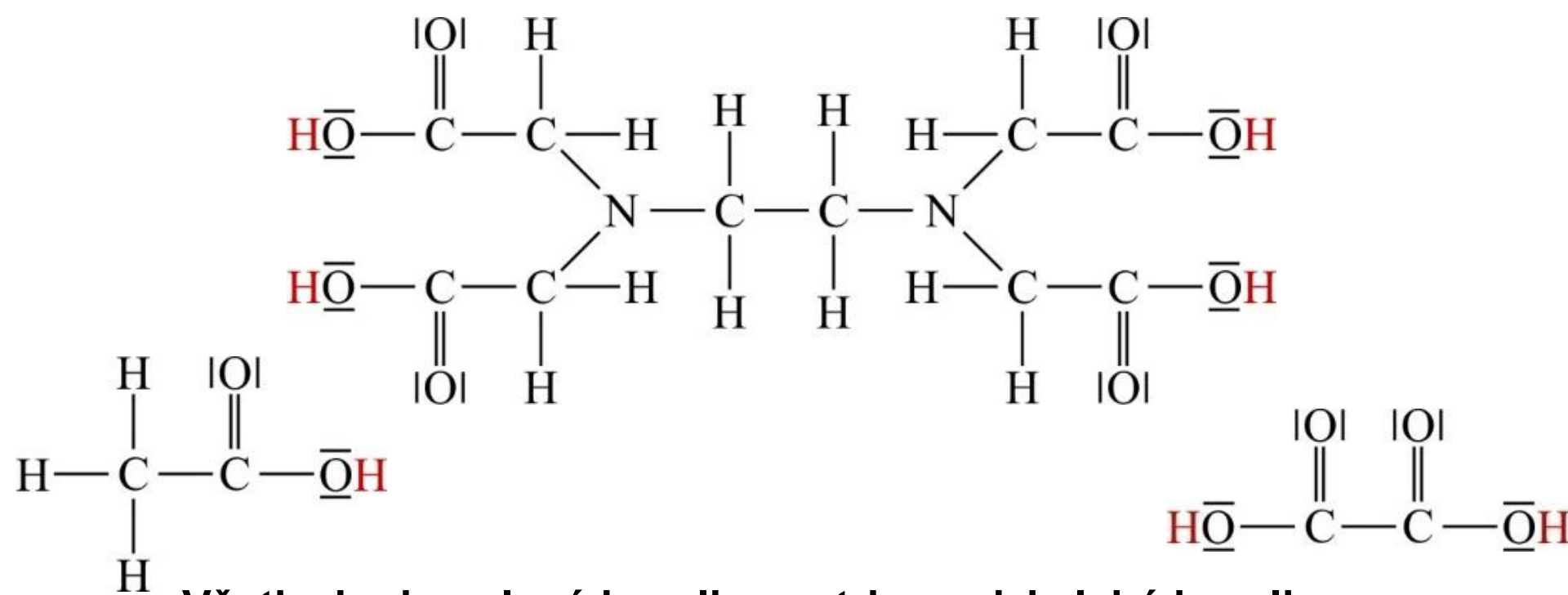

- Silu kyselín zvyšuje prítomnosť elektronegatívnych atómov viazaných na stredový atóm.
- Napr. kyselina fluorosírová HSO_3F (superkyselina) je 1000-krát silnejšia než H_2SO_4 .

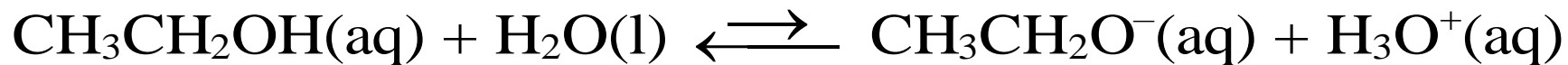
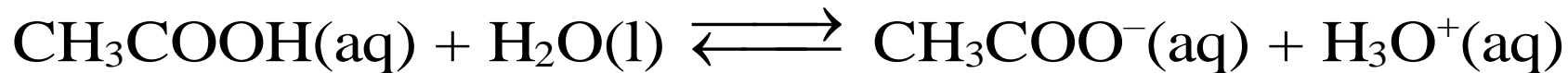
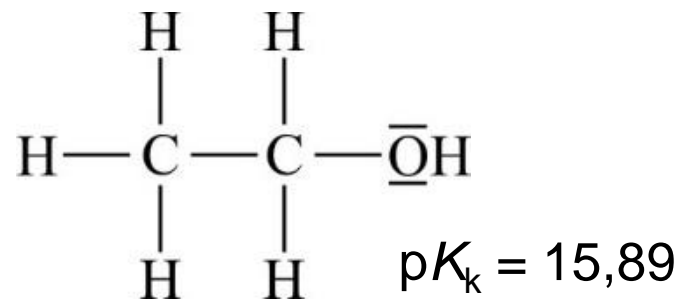
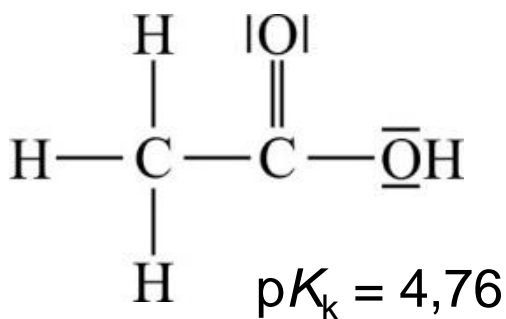

Organické (karboxylové) kyseliny

- Kyslosť organických zlúčenín je spôsobená karboxylovou skupinou ($-\text{COOH}$)
Kyselina octová (etánová), CH_3COOH je jednosýtna kyselina.
Kyselina šťaveľová (etándiová), $\text{HOOC}-\text{COOH}$ je dvojsýtna kyselina
Kyselina etyléndiamíntetraoctová (skr. H_4edta) je štvorsýtna kyselina

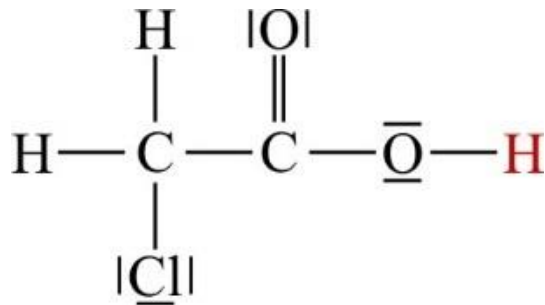

Všetky karboxylové kyseliny patria medzi slabé kyseliny.

Organické (karboxylové) kyseliny

- Dĺžka uhlíkového reťazca v karboxylovej kyseline má len malý vplyv na silu kyseliny.
- ✓ CH_3COOH ($K_{\text{k}} = 1,8 \cdot 10^{-5}$) a $\text{CH}_3(\text{CH}_2)_6\text{COOH}$ ($K_{\text{k}} = 1,3 \cdot 10^{-5}$)
- substitúcia atómov na uhlíkovom reťazci môžu veľmi ovplyvniť silu kyselín
- ✓ kyselina chlóractová – CH_2ClCOOH

$$pK_{\text{k}} = 2,85$$

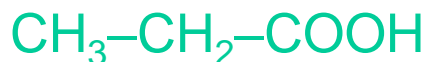
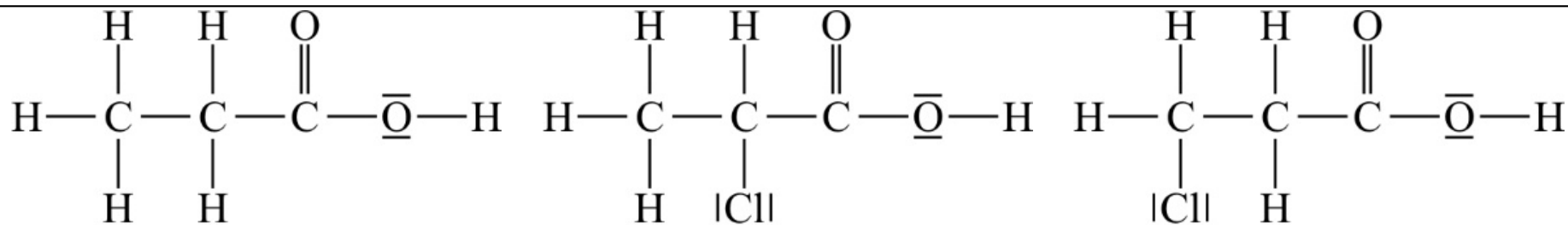
- atóm chlóru odťahuje elektróny z väzby O–H, čím sa ľahšie uvoľňuje H, kyselina chloractová ($pK_{\text{k}} = 2,85$) silnejšia ako kyselina octová ($pK_{\text{k}} = 4,74$)

Príklad 12.59 Faktory ovplyvňujúce silu organických kyselín

Na základe elektrónových štruktúrnych vzorcov vysvetlite, ktorá kyselina je silnejšia: kyselina propánová, kyselina 2-chlórpropánová a 3-chlórpropánová.

Odpoveď:

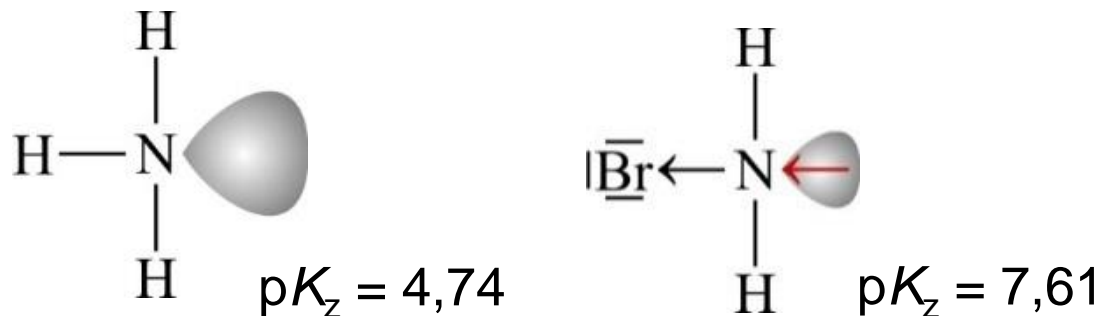
Elektrónové štruktúrne vzorce uvedených kyselín sú

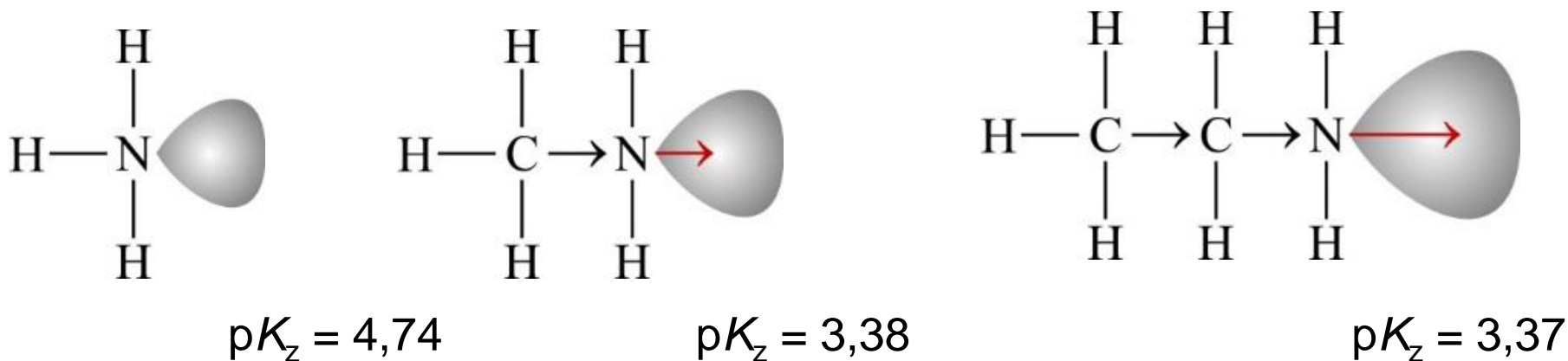
Najslabšou kyselinou je kyselina propánová ($K_{\text{k}} = 1,3 \cdot 10^{-5}$), ktorá neobsahuje elektronegatívny atóm chlóru. Atóm chlóru ($\chi^{\text{P}} = 3,16$) totiž odťahuje elektróny z karboxylovej skupiny -COOH . Tento účinok je tým výraznejší, čím je atóm chlóru bližšie ku karboxylovej skupine. Z tohto dôvodu je kyselina 2-chlórpropánová ($K_{\text{k}} = 1,5 \cdot 10^{-3}$) silnejšia ako kyselina 3-chlórpropanová ($K_{\text{k}} = 1,0 \cdot 10^{-4}$).

Sila zásaditých amínov

Čím elektronegatívnejší je substituent X v molekule amínu NH_2X , tým viac odťahuje elektróny z atómu N. V dôsledku toho, voľný elektrónový pár na atóme dusíka viaže protón slabšie, tj. daný amín je slabšou zásadou. Napr. brómamín NH_2Br ($\text{p}K_z = 7,61$) je slabšou zásadou ako amoniak ($\text{p}K_z = 4,74$):

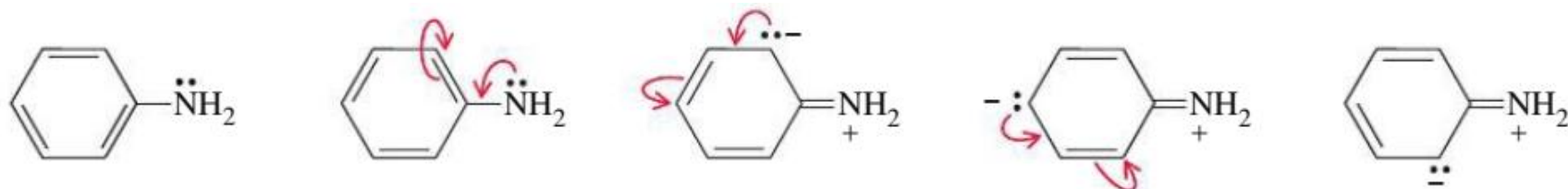

Naopak, alkylové substituenty (napr. metyl, etyl, a i.) majú schopnosť odávať elektróny na atóm dusíka.

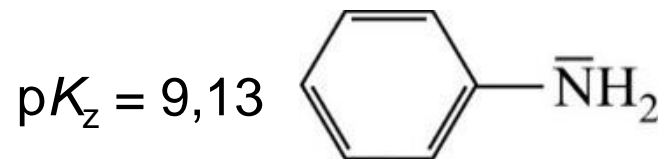
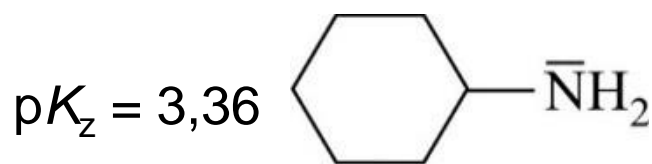

Arylové substituenty (napr. fenyľ a i.) majú na rozdiel od alkyl. subst. schopnosť odťahovať elektróny z atómu dusíka. Takéto amíny sa nazývajú aromatické.

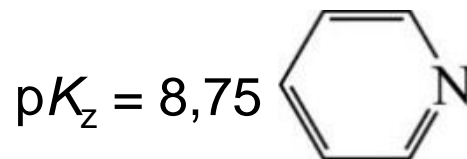
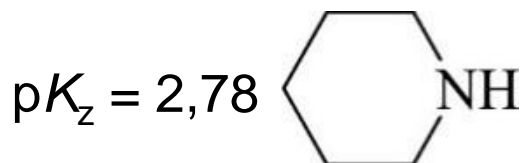
Napr. v molekule anilínu $C_6H_5NH_2$ je na atóm N naviazaná fenylová skupina – C_6H_5 , obsahujúca delokalizované elektróny. Ako vyplýva z nasledujúcich rezonančných štruktúr aromatického jadra, do delokalizácie sa zapája aj voľný elektrónový pár atómu N.

Tým výrazne klesá jeho schopnosť viazať H^+ . Uvedené odčerpávanie elektrónovej hustoty zo skupiny NH_2 spôsobuje, že anilín je oveľa slabšia zásada v porovnaní s cyklohexylamínom.

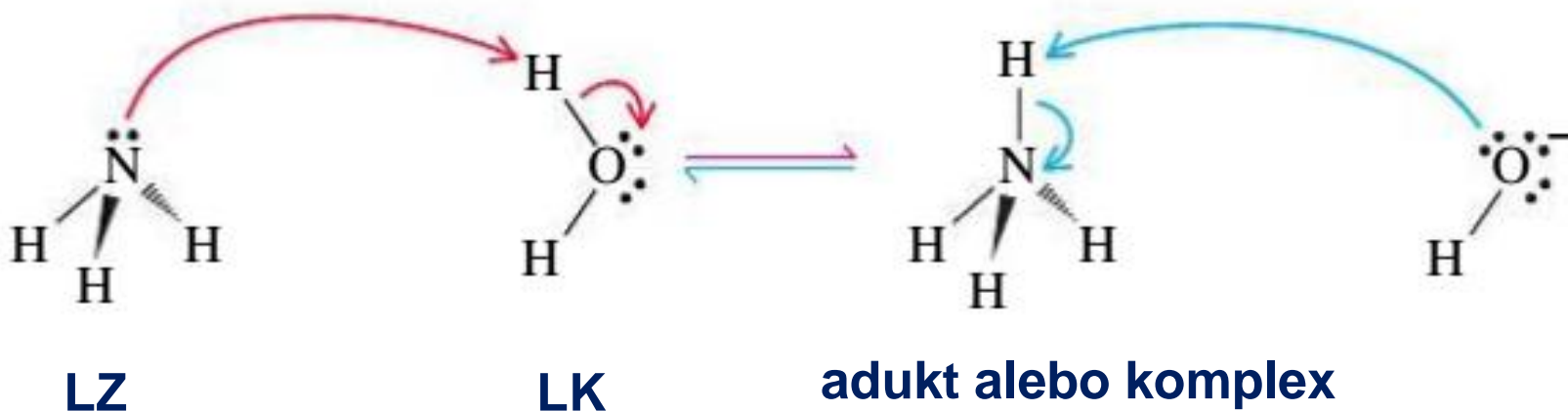

Podobne, v prípade pyridínu môžeme očakávať podstatne menšiu zásaditosť v porovnaní s piperidínom.

Lewisova teória kyselín a zásad

- prenos elektrónového páru od donoru (Lewisovej zásady) na akceptor (Lewisovu kyselinu), pričom medzi donorom a akceptorom vzniká kovalentná väzba (koordináčná)

- NH_3 (LZ) je donorom elektrónového páru (presnejšie je to atóm N na ktorom je záporný parciálny náboj). Tento voľný elektrónový pár je poskytnutý jednému z atómov H (s kladným parciálnym nábojom) v molekule vody (akceptor elektrónového páru – LK). V priebehu uvedenej reakcie dochádza k heterolytickému rozštiepeniu väzby O–H tak, že väzbový pár ostáva na atóme O, čím vzniká anión OH^- . Donorový elektrónový pár z atómu dusíka vytvorí štvrtú kovalentnú väzbu N–H, čím vzniká kation NH_4^+ .

Lewisova teória kyselín a zásad

- Lewisove kyseliny: napr. Ni^{2+} , Fe^{3+} , BF_3 , AlCl_3 , SiF_4 , H^+
- Lewisové bázy: napr. H^- , Cl^- , CN^- , OH^- , H_2O , NH_3

Lewisova kyselina je častica schopná prijať elektrónový pár (je akceptorom elektrónového páru).

Lewisova zásada je častica schopná poskytnúť elektrónový pár (je donorom elektrónového páru).

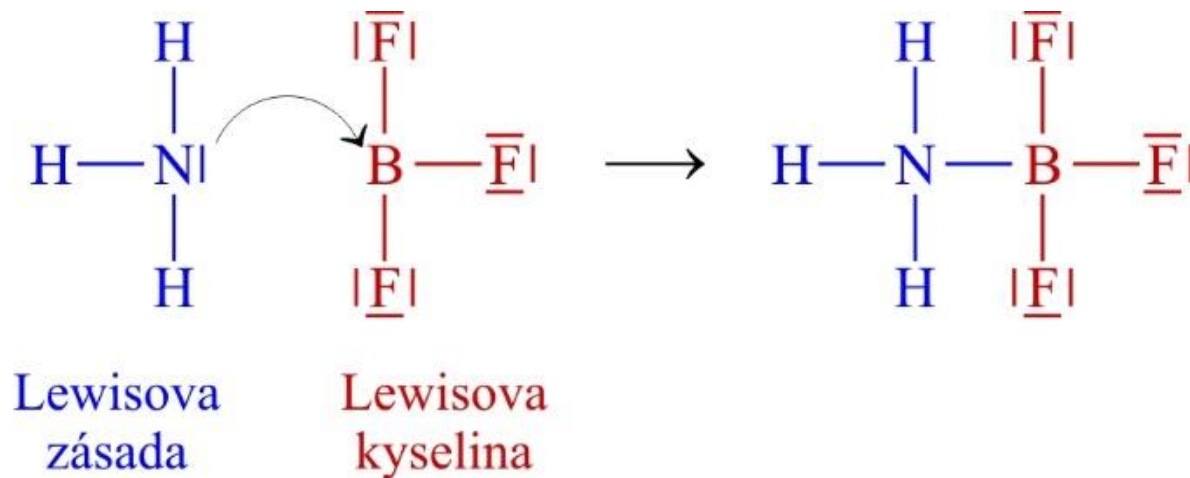
- Reakcia medzi LK (A) a LZ (B) vedie k vzniku kovalentnej väzby. Produkt, ktorý vznikol sa nazýva **adukt** A–B: $\text{A} + \text{B} \rightarrow \text{A–B}$
- Vzniknutá väzba medzi LK a LZ sa nazýva **koordinačná (donorovo-akceptorová) väzba**. LK sú **elektrofilné častice** s neobsadenými orbitálmi, ktoré môžu prijať elektrónové páry. LZ sú **nukleofilné častice**, ktoré majú dostupné voľné elektrónové páry na vzájomné zdieľanie.

Reakciou medzi LK (akceptorom) a LZ (donorom) vzniká adukt, pričom medzi donorom a akceptorom vzniká kovalentná väzba.

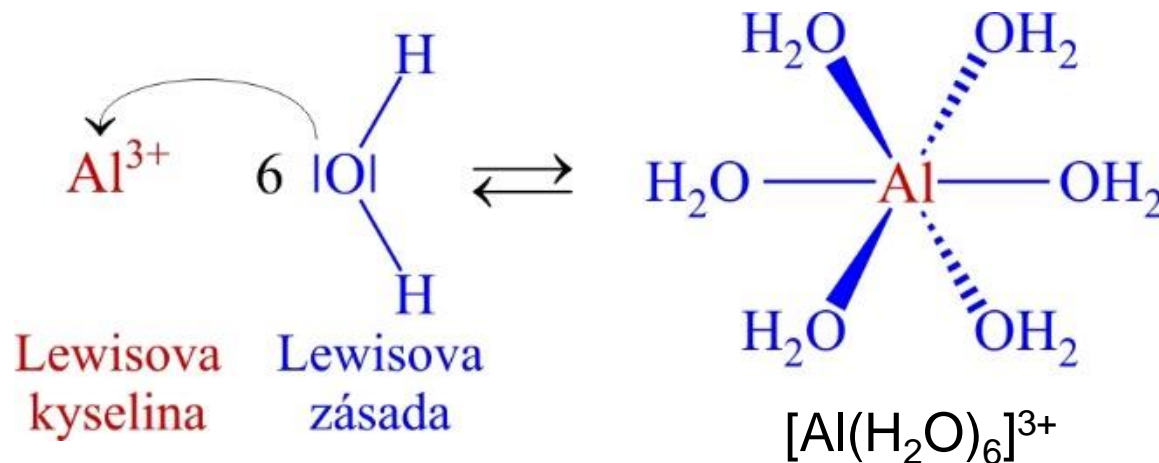

➤ Ako LK môžu reagovať napr.:

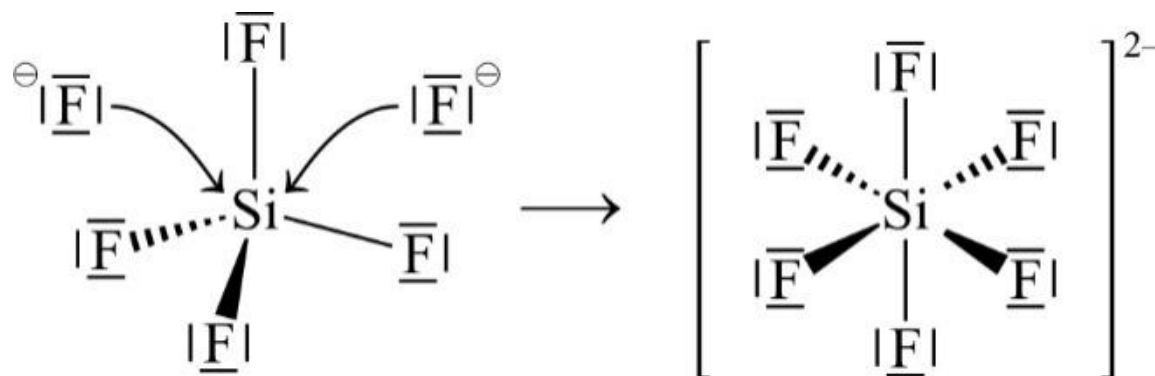
Častice s neúplnou valenčnou vrstvou obsahujúce prvok 2. periódy, (napr. BF_3).
Príkladom je reakcia medzi elektrónovo deficitnou molekulou BF_3 (LK) a NH_3 (LZ), ktorá v plynnom stave vedie k vzniku bielej tuhej zlúčeniny (aduktu) v dôsledku vzniku donorovo-akceptorovej väzby medzi atómami B a N.

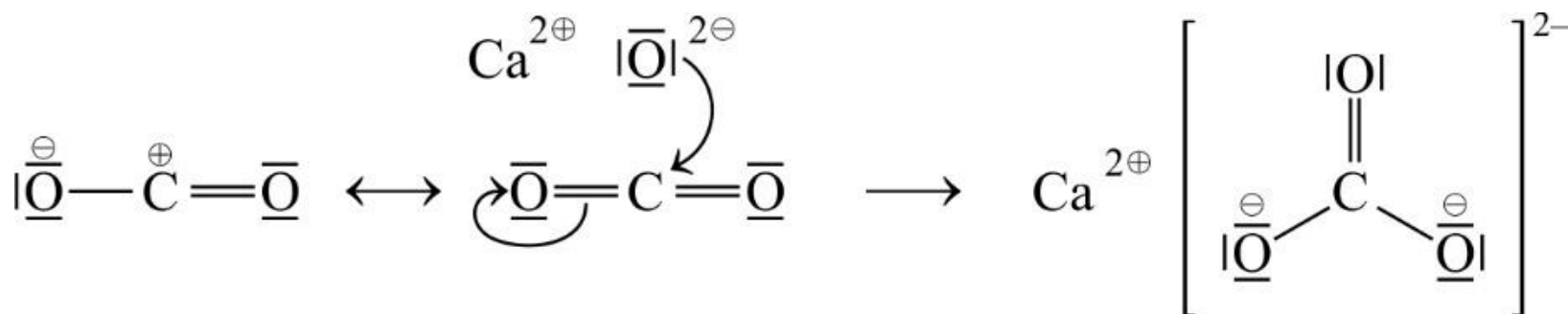
➤ Katióny (napr. H^+ , Cu^{2+} , Fe^{2+} a Al^{3+}) a atómy kovov (napr. Ni, Fe a Co):

- Častice s energeticky dostupnými neobs. orbitálmi, napr. SbCl_5 , PCl_5 a SiF_4 .

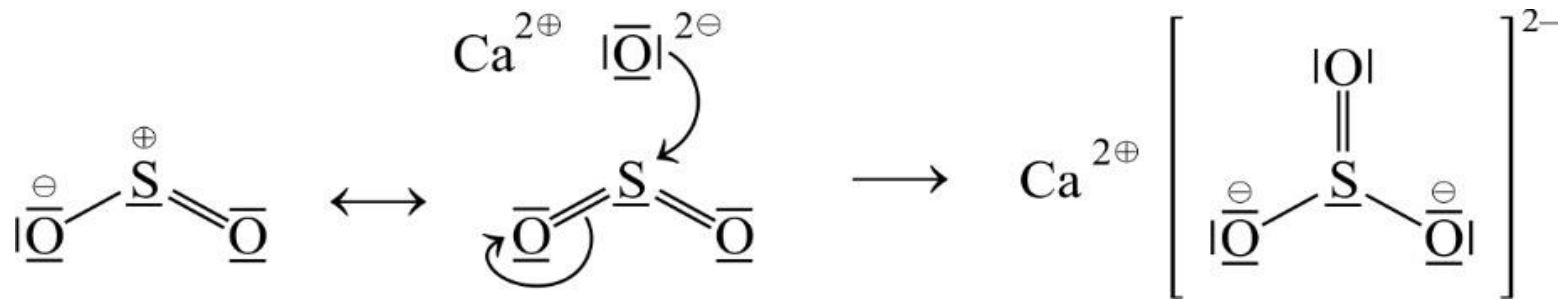

- Častice obsahujúce násobné väzby, napr. CO_2 , SO_2 a SO_3 . Disociácia π -väzby, napr. v molekule CO_2 , umožňuje reakciu s aniónom O^{2-} (Lewisovou zásadou, napr. v CaO) za vzniku uhličitanového aniónu CO_3^{2-} :

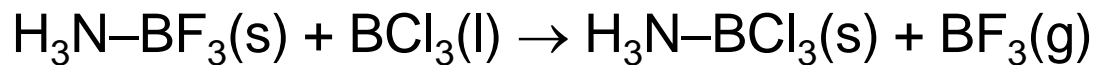
- Opis reakcie týmto spôsobom vyžaduje poznanie elektrónovej štruktúry CO_2 na základe teórie MO. Kombináciou niektorých z $2p$ orbitálov na atónoch C a O v molekule CO_2 dochádza k vzniku väzbových a protiväzbových molekulových π -orbitálov. Prázdny protiväzbový π^* -orbitál v molekule CO_2 je teda akceptorom voľného elektrónového páru aniónu O^{2-} .

- SO₂ reaguje ako LK aj napriek tomu, že na atóme S je voľný elektrónový pár. Reakcie medzi tuhým CaO a plynom (CO₂ alebo SO₂) dokazujú, že podľa Lewisovej teórie sa K a Z môžu vyskytovať vo všetkých skup. stavoch.

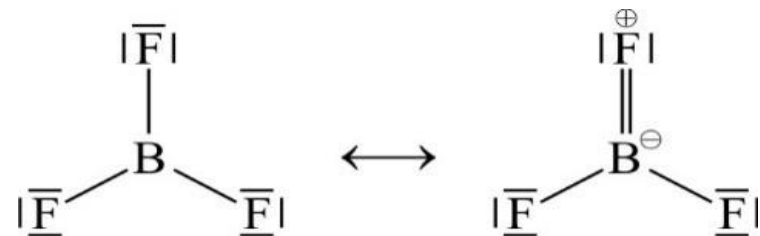

Sila Lewisových kyselín a zásad

- Sila LK a LZ vyjadruje ochotu K prijať elektrónový pár, resp. ochotu Z poskytnúť ho.
- Lewisova kyslosť molekúl MX₃ je daná aj povahou atómu M (jeho náb. hustotou). Preto napr. BCl₃ s menším atómom bóru je silnejšou LK ako AlCl₃ s väčším atómom Al. Akceptorové schopnosti LK sú závislé vo všeobecnosti na elektroneg. substit., ktoré ovplyvňujú nábojovú hustotu na stredovom atóme. Napr. pre halogenidy BX₃ by mala nábojová hustota na atóme B rásť v poradí: BBr₃ < BCl₃ < BF₃. V laboratóriu sa však pozoruje priebeh reakcie,

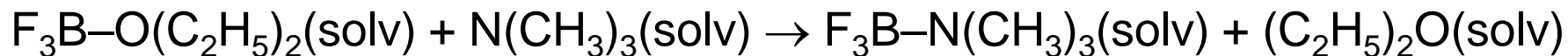

Atóm F poskytuje neväzb. elektr. pár atómu B, čím sa jeho náb. hustota znižuje.

Sila Lewisových kyselín a zásad

- Pokiaľ ide o silu LZ, tá sa riadi v podstate rovnakými princípmi ako sila LK. To môžeme dokumentovať na príkladoch – NH_3 s menším atómom N má väčšiu zápornú nábojovú hustotu ako atóm P v PH_3 . Amoniak je preto silnejšia LZ ako fosfán PH_3 . Podobne, anión NH_2^- a anión NH^{2-} sú silnejšie zásady ako amoniak, pretože s rastom záporného náboja na atóme dusíka sa zvyšuje aj nábojová hustota. Amoniak a jeho deriváty (napr. trimetylamín, $\text{N}(\text{CH}_3)_3$) sú silnejšie zásady ako voda a jej deriváty (napr. dietyléter, $(\text{C}_2\text{H}_5)_2\text{O}$), čo možno dokumentovať na reakcii:

Komplexotvorné reakcie - základné pojmy

- Všeobecná povaha LK a LZ umožňuje túto koncepciu rozšíriť na chémiu kovov, pre ktorú je typická tvorba koordinačných zlúčenín - **koordinačná chémia**.
- Snaha atómov *d*-prvkov prijať elektrónový pár je natoľko výrazná, že katióny prechodných prvkov sú tak vo vodnom roztoku, ako aj v tuhom stave prítomné v podobe akvakomplexov. Napr. v $\text{CoSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ nie je prítomný katión Co^{2+} , ale katión $[\text{Co}(\text{H}_2\text{O})_6]^{2+}$ s koordinovanými molekulami vody.
- Komplexný katión $[\text{Co}(\text{H}_2\text{O})_6]^{2+}$ je zapísaný vo Wernerových zátvorkách (hranaté zátvorky), ktoré vymedzujú jeho **primárnu koordinačnú sféru**. Každý komplex je zložený z centrálného atómu (Co^{II}).
- **Centrálny atóm (CA)** komplexu (akceptor voľného elektrónového páru) je atóm, ku ktorému sú naviazané ligandy.
- **Ligand** (donor voľného elektr. páru) je molekula alebo anión, ktorý sa koordinuje k CA cez jeden alebo viac voľných elektr. párov.
- Väzba, ktorá takto vzniká, sa nazýva **koordinačná (donorovo-akceptorová)** väzba.

Komplexotvorné reakcie

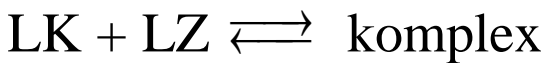
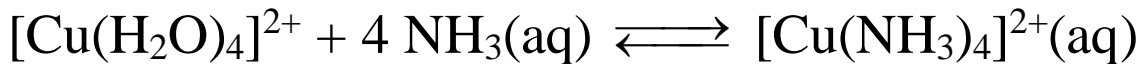
- Komplex môže byť katiónom, napr. $[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$, aniónom, napr. $[\text{BF}_4]^-$, alebo elektricky neutrálnym, napr. $[\text{PtCl}_2(\text{NH}_3)_2]$. Komplexné katióny alebo anióny spolu s iónmi opačného náboja vytvárajú **koordinačné (komplexné) zlúčeniny** napr. $[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]\text{Cl}_2$ alebo $\text{K}[\text{BF}_4]$.

Komplex (komplexná častica) je molekula alebo ión (komplexný katión alebo anión) zložený z centrálného atómu charakterizovaného oxidačným a koordinačným číslom a z ligandov (molekuly alebo ióny), pričom koordinačné číslo centrálného atómu je väčšie než jeho oxidačné číslo.

- Podľa uvedenej definície možno chápať ako komplexné častice, napr. $[\text{Al}^{\text{III}}\text{F}_6]^{3-}$, $[\text{Si}^{\text{IV}}\text{F}_6]^{2-}$, $[\text{P}^{\text{V}}\text{F}_6]^-$, avšak nie $\text{S}^{\text{VI}}\text{F}_6$, $\text{I}^{\text{VII}}\text{F}_7$.
- Pojem komplex vznikol v súvislosti s poznatkom, že tieto zlúčeniny sa v roztokoch nerozkladajú, príp. sa rozkladajú iba do určitého stupňa. Ako sa komplexná zlúčenina bude prejavovať v roztoku, bude závisieť od jej chemického zloženia ako aj od charakteru rozpúšťadla, v ktorom je rozpustená.

Konštanty stability komplexov

- V roztokoch komplexov jestvujú **výmenné rovnováhy**, týkajúce sa zmien v koordinačnej sfére, pri ktorých sa jeden ligand môže substituovať iným. Podstatnú časť komplexotvorných reakcií vo vodnom prostredí predstavujú reakcie $M^{n+}(aq)$ s rôznymi molekulami alebo aniónmi za vzniku komplexov.
- Napr. reakciou svetlomodrého roztoku $[Cu(H_2O)_4]^{2+}$ s bezfarebným roztokom amoniaku veľmi rýchlo vzniká tmavomodrý roztok tetraamminmednatého komplexného katiónu $[Cu(NH_3)_4]^{2+}$.

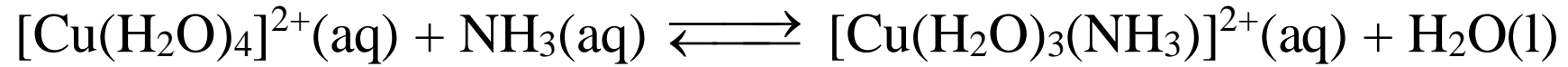

Komplexotvorné reakcie sú reakcie Lewisovej kyseliny s Lewisovou zásadou za vzniku komplexu.

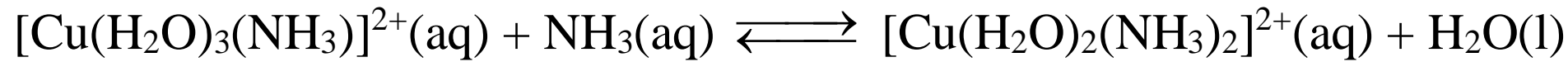
Reakcia $[Cu(H_2O)_4]^{2+}$ s roztokom amoniaku.

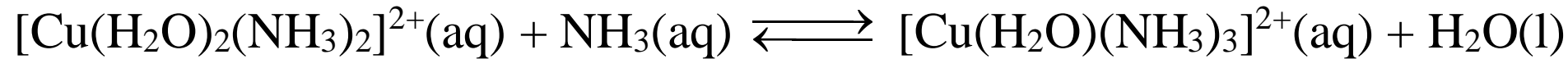
Pretože tvorba tetraamminmednatého komplexného katiónu $[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$ prebieha postupne, je rovnováha sumou štyroch po sebe idúcich rovnováh:

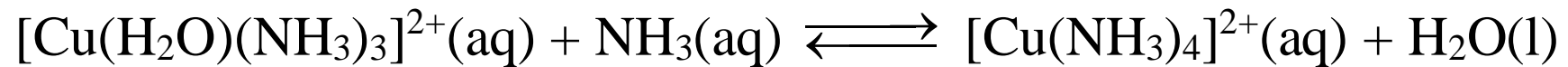
$$K_1 = \frac{[[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_3(\text{NH}_3)]^{2+}]}{[[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_4]^{2+}][\text{NH}_3]} = 1,9 \cdot 10^4$$

$$K_2 = \frac{[[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_2(\text{NH}_3)_2]^{2+}]}{[[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_3(\text{NH}_3)]^{2+}][\text{NH}_3]} = 3,5 \cdot 10^3$$

$$K_3 = \frac{[[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})(\text{NH}_3)_3]^{2+}]}{[[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_2(\text{NH}_3)_2]^{2+}][\text{NH}_3]} = 7,9 \cdot 10^2$$

$$K_4 = \frac{[[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}]}{[[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})(\text{NH}_3)_3]^{2+}][\text{NH}_3]} = 1,5 \cdot 10^2$$

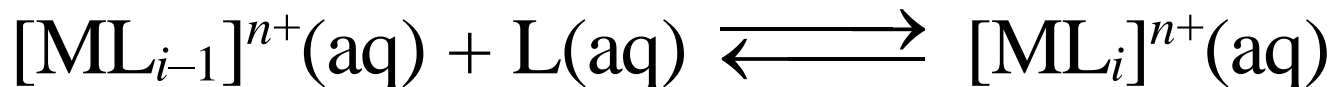
Treba zdôrazniť, že vo vodnom roztoku obsahujúcom mednatú soľ a amoniak sa ustaľujú uvedené rovnováhy súčasne.

V roztoku sa teda nachádzajú častice – $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_4]^{2+}$, $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_3(\text{NH}_3)]^{2+}$, $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_2(\text{NH}_3)_2]^{2+}$, $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})(\text{NH}_3)_3]^{2+}$ a $[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$ – s rôznou koncentráciou. Hodnoty K_1 až $K_4 \gg 1$, čo poukazuje na posun rovnováh v smere vzniku amminmednatých komplexných katiónov $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_{4-i}(\text{NH}_3)_i]^{2+}$ ($i = 1$ až 4). Pre tieto konštanty vo všeobecnosti platí, že $K_i > K_{i+1}$.

Často sa v zápise postupných rovnováh neuvádzajú molekuly vody, napr. namiesto $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_4]^{2+}(\text{aq})$ sa uvádza len $\text{Cu}^{2+}(\text{aq})$ a namiesto $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_3(\text{NH}_3)]^{2+}(\text{aq})$ sa uvádza $[\text{Cu}(\text{NH}_3)]^{2+}(\text{aq})$ a pod. Uvedená komplex. reakcia je však v skutočnosti substitučnou reakciou, v ktorej molekuly NH_3 postupne nahrádzajú molekuly vody v príslušnom mednatom komplexe.

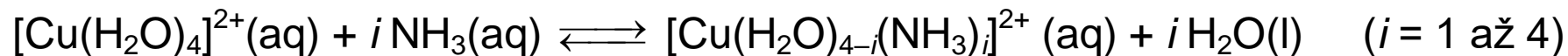
Poznatky uvedené pre vznik amminmednatých katiónov $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_{4-i}(\text{NH}_3)_i]^{2+}$ môžeme zovšeobecniť pre tvorbu komplexov $[\text{ML}_i]^{n+}$ z komplexov $[\text{ML}_{i-1}]^{n+}$ reakciou s elektricky neutrálnym ligandom L:

Rovnovážne konštanty K_i takýchto rovnováh sa nazývajú **postupné konštanty stability** komplexov $[\text{ML}_i]^{n+}$ a sú dané vzťahom:

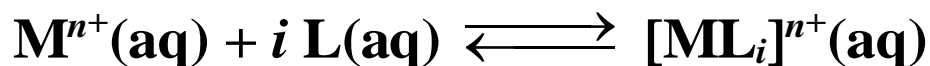
$$K_i = \frac{[\text{ML}_i]^{n+}}{[\text{ML}_{i-1}]^{n+}[\text{L}]}$$

Namiesto štyroch čiastkových rovnováh môžeme napísať celkovú reakciu vzniku komplexov $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_{4-i}(\text{NH}_3)_i]^{2+}$:

$$\beta_i = \frac{[\text{Cu}(\text{NH}_3)_i]^{2+}}{[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_4]^{2+}[\text{NH}_3]^i} \quad (i = 1 \text{ až } 4)$$

Rovnovážne konštanty takýchto rovnováh sa nazývajú **celkové konštanty stability** a označujú sa symbolom β_i , pričom index i udáva počet molekúl ligandu L, ktoré reagujú s akvakomplexom M^{n+}

$$\beta_i = \frac{[\text{ML}_i]^{n+}}{[\text{M}^{n+}] [\text{L}]^i}$$

Posun rovnováhy v smere vzniku $[\text{ML}_i]^{n+}$ s najväčším počtom ligandov L sa najčastejšie dosahuje v prítomnosti značného prebytku ligandu L. Pretože, hodnoty β_i komplexov sú zvyčajne veľmi veľké, rovnovážna koncentrácia nezreagovaných kationov M^{n+} je veľmi malá.

Ak navzájom vynásobíme postupné konštanty stability K_i amminmednatých kationov $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_{4-i}(\text{NH}_3)_i]^{2+}$ ($i = 1$ až 4) získame vzťahy pre celkové konštanty stability β_i častíc $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_{4-i}(\text{NH}_3)_i]^{2+}$. Celkové konštanty stability β_i komplexov $[\text{ML}_i]^{n+}$ môžeme na základe čiastkových konštánt K_i vypočítať podľa vzťahu:

$$\beta_i = K_1 K_2 \dots K_i$$

Celkové konštanty stability β_i pre niektoré komplexné ióny vo vode pri 25 °C.

Komplexný ión	Reakcia rovnováhy	β_i
$[\text{CdBr}_4]^{2-}$	$\text{Cd}^{2+}(\text{aq}) + 4 \text{Br}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{CdBr}_4]^{2-}(\text{aq})$	$\beta_4 = 5 \cdot 10^3$
$[\text{Ag}(\text{NH}_3)_2]^+$	$\text{Ag}^+(\text{aq}) + 2 \text{NH}_3(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Ag}(\text{NH}_3)_2]^+(\text{aq})$	$\beta_2 = 1,7 \cdot 10^7$
$[\text{Zn}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$	$\text{Zn}^{2+}(\text{aq}) + 4 \text{NH}_3(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Zn}(\text{NH}_3)_4]^{2+}(\text{aq})$	$\beta_4 = 7,8 \cdot 10^8$
$[\text{Ni}(\text{NH}_3)_6]^{2+}$	$\text{Ni}^{2+}(\text{aq}) + 6 \text{NH}_3(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Ni}(\text{NH}_3)_6]^{2+}(\text{aq})$	$\beta_6 = 1,2 \cdot 10^9$
$[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$	$\text{Cu}^{2+}(\text{aq}) + 4 \text{NH}_3(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}(\text{aq})$	$\beta_4 = 7,9 \cdot 10^{12}$
$[\text{Ag}(\text{S}_2\text{O}_3)_2]^{3-}$	$\text{Ag}^+(\text{aq}) + 2 \text{S}_2\text{O}_3^{2-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Ag}(\text{S}_2\text{O}_3)_2]^{3-}(\text{aq})$	$\beta_2 = 2,9 \cdot 10^{13}$
$[\text{Zn}(\text{OH})_4]^{2-}$	$\text{Zn}^{2+}(\text{aq}) + 4 \text{OH}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Zn}(\text{OH})_4]^{2-}(\text{aq})$	$\beta_4 = 2,9 \cdot 10^{15}$
$[\text{Be}(\text{OH})_4]^{2-}$	$\text{Be}^{2+}(\text{aq}) + 4 \text{OH}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Be}(\text{OH})_4]^{2-}(\text{aq})$	$\beta_4 = 4,0 \cdot 10^{18}$
$[\text{AlF}_6]^{3-}$	$\text{Al}^{3+}(\text{aq}) + 6 \text{F}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{AlF}_6]^{3-}(\text{aq})$	$\beta_6 = 6,3 \cdot 10^{19}$
$[\text{Ag}(\text{CN})_2]^{-}$	$\text{Ag}^+(\text{aq}) + 2 \text{CN}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Ag}(\text{CN})_2]^{-}(\text{aq})$	$\beta_2 = 1 \cdot 10^{21}$
$[\text{Cr}(\text{OH})_4]^{-}$	$\text{Cr}^{3+}(\text{aq}) + 4 \text{OH}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Cr}(\text{OH})_4]^{-}(\text{aq})$	$\beta_4 = 8 \cdot 10^{29}$
$[\text{Al}(\text{OH})_4]^{-}$	$\text{Al}^{3+}(\text{aq}) + 4 \text{OH}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Al}(\text{OH})_4]^{-}(\text{aq})$	$\beta_4 = 1 \cdot 10^{33}$
$[\text{Fe}(\text{CN})_6]^{4-}$	$\text{Fe}^{2+}(\text{aq}) + 6 \text{CN}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Fe}(\text{CN})_6]^{4-}(\text{aq})$	$\beta_6 = 1 \cdot 10^{35}$
$[\text{Fe}(\text{CN})_6]^{3-}$	$\text{Fe}^{3+}(\text{aq}) + 6 \text{CN}^{-}(\text{aq}) \rightleftharpoons [\text{Fe}(\text{CN})_6]^{3-}(\text{aq})$	$\beta_6 = 1 \cdot 10^{42}$